

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

НН інститут культури і мистецтв

Кафедра образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Директор НН інституту культури і
мистецтв
О.А. Устименко-Косоріч
_____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ГАРМОНІЯ»

галузь знань 02 Культура і мистецтво

спеціальність 025 Музичне мистецтво

освітня програма Музичне мистецтво

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією

НН інституту культури і мистецтв
« 31 » серпня 2021 р

Голова О.Ф. Руденко

Суми – 2021

Розробники:

Чарікова Людмила Анатоліївна, викладач кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

Протокол № 1 від «31» серпня 2021р.

Завідувач кафедри

доктор мистецтвознавства, професор Зав'ялова О.К.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1 -й		1-й	
Семестр			
Загальна кількість годин - 150		2-й	2-й
		Лекції	
		год.	
		Практичні, семінарські	
		68 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		80 год.	год.
		Консультації:	
2 год.	год.		
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є: поглиблення та розширення теоретичних знань в області гармонії як музикознавчої науки, оволодіння навичками стильового аналізу та практичними навичками гри гармонічних послідовностей та імпровізації, формування вмінь застосовувати отримані знання та навички на практиці (у професійній діяльності). Вивчення курсу «Гармонія» та засвоєння його програмного матеріалу сприяє оволодінню загальними та фаховими компетенціями відповідно до Стандарту вищої освіти України: ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ФК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва. ФК 4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва. ФК 6.

Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності. ФК 7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності. ФК 13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Гармонія» є продовженням курсів «Теорія музики» і «Гармонія». Для вивчення цієї дисципліни студент має: володіти знаннями з «Елементарної теорії музики» (знати тональності, прості інтервали, тризвуки з оберненнями; септакорди V, VII ступенів та їх обернення, вміти будувати інтервали й акорди від окремих звуків і в тональностях, знати засоби музичної виразності, форму простого періоду); володіти базовими знаннями «Гармонії» (поєднання акордів, вживання тризвуків і головних септакордів з оберненнями, фрігійські тетракорди, секвенції).

3. Результати навчання за дисципліною

У процесі навчання за програмою дисципліни студент отримує наступні професійні результати:

<p>Знання особливостей гармонічної мови композиторів різних епох, національних шкіл, напрямів. Уміння використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань, створювати невеличкі композиції у заданному стилі.</p>	<p>ПРН 4.</p>	<p>Аналізувати музичні твори з виділенням їх належності до певної епохи, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.</p>
<p>Знання основних аналітичних методів музичного матеріалу. Уміння визначати у музичному творі образи та пояснювати засоби їх втілення, розкривати драматургію твору.</p>	<p>ПРН 8</p>	<p>Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.</p>
<p>Знання музичної термінології Уміння: вільно оперувати музичними термінами, виявляти жанрово-стильові особливості музичного твору, його драматургію і форму в контексті художніх напрямків конкретної епохи.</p>	<p>ПРН 12</p>	<p>Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.</p>
<p>Знання основних рис музичного стилю, напрямку, течії і їх конкретних проявів у творчості композитора. Уміння пояснювати різноманітність художніх картин світу, специфіку музичного мислення;</p>	<p>ПРН 17</p>	<p>Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень аспіранта
90–100	Виконання всіх практичних завдань і самостійної роботи. Глибоке засвоєння навчального матеріалу, володіння термінологією, впевненість у виконанні практичних завдань на фортепіано; чітка й логічно обґрунтована характеристика засобів музичної виразності у проаналізованому творі; вірно зроблений гармонічний аналіз твору. Безпомилкова гра нескладних гармонічних послідовностей. Функціонально вірний підбір акомпанементу до пісні, виконання у різних тональностях. Активна участь у практичних заняттях.
82 - 89	Виконання практичних завдань на 80% і самостійної роботи. Засвоєння в цілому навчального матеріалу; володіння термінологією і грамотність мови; вміння правильно знаходити потрібні акорди у тональностях та розв'язувати їх; відповіді на практичних заняттях за інструментом з деякими неточностями. Зроблений гармонічний аналіз твору має незначні помилки. Гра послідовностей без помилок, але у повільному темпі. Функціонально вірний підбір акомпанементу до пісні, виконання в одній тональності.
74 - 81	Виконання практичних завдань на 70% і самостійної роботи. Неповне засвоєння деяких тем курсу; вірні, але невпевнені відповіді на практичних заняттях. При виконанні завдань на фортепіано допущення невеликої кількості незначних помилок. Зроблений гармонічний аналіз твору має незначні помилки. Гра послідовностей з незначними помилками, у повільному темпі. Складання акомпанементу до пісні з незначними помилками, виконання в одній тональності.
64 - 73	Виконання практичних завдань і самостійної роботи на 60%. Поверхові знання тем, слабе володіння термінологією, невпевнена відповідь. Допущення помилок при виконанні практичних завдань на фортепіано (побудова ланцюжків або окремих акордів у тональностях, їх визначення у нотній літературі). Зроблений гармонічний аналіз твору має помилки. Гра послідовностей з помилками. Складання акомпанементу до пісні з допущенням суттєвих помилок, виконання в одній тональності.
60 - 63	Виконання практичних завдань і самостійної роботи на 50%. Слабке знання теоретичного матеріалу. Дуже слабе володіння термінологією. Невпевнені відповіді на практичних заняттях. Пасивність на практичних заняттях. Допущення значних помилок при виконанні практичних завдань на фортепіано (побудова акордів у тональностях, гра послідовностей, аналіз нотної літератури). Складання найпростішого акомпанементу до пісні з допущенням суттєвих помилок, виконання в одній тональності.
35-59	Виконання практичних завдань і самостійної роботи менш ніж на 50% на низькому рівні. Відсутність знань навчального матеріалу. Пасивність на практичних заняттях. Неспроможність зіграти ланцюжки акордів у тій чи іншій тональності, допущення великої кількості помилок при побудові окремих акордів у тональностях; неспроможність охарактеризувати засоби виразності у музичному творі, зробити гармонічний аналіз, зіграти найпростіший

	акомпанемент до мелодії.
1 - 34	Відсутність на заняттях; невиконання практичних завдань і самостійної роботи. Повна відсутність теоретичних знань з предмету та практичних навичок з гармонічного аналізу і складання супроводу.

Розподіл балів 2 семестр

Поточний контроль										Разом	Сума
Розділ I			Розділ II			Розділ II					
T1-3	T4-6	T7-8	T1-2	T3-4	T5	T1	T2	T3-4	T5		
Поточний контроль										72	100
12	12	8	8	8	4	4	4	8	4		
Контроль самостійної роботи										28	
3	3	2	4	4	2	2	2	4	2		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання є: виконання поточних письмових робіт; виконання практичних завдань на фортепіано; залікова робота.

6. Програма навчальної дисципліни II семестр

Розділ I. Діатоніка

- Тема 1. Акорд. Розташування, мелодичне положення. Поєднання тризвуків.
- Тема 2. Гармонізація мелодії.
- Тема 3. Переміщення акорду.
- Тема 4. Стрибки терцієвих тонів. Гармонізація басу.
- Тема 5. Кадансовий квартсекстакорд.
- Тема 6. Поєднання секстакордів з тризвуками. Поєднання двох секстакордів.
- Тема 7. Квартсекстакорди прохідні та допоміжні.
- Тема 8. Тризвуки та секстакорди побічних ступенів.

Розділ II Септакорди

- Тема 1. D₇ і D₉. Обернення D₇.
- Тема 2. Фрігійські тетракорди та їх гармонізація.
- Тема 3. Септакорд II ступеня та його обернення.
- Тема 4. Септакорди VII ступеня та його обернення.
- Тема 5. Діатонічні секвенції. Секвенцакорди.

Розділ III. Хроматика

- Тема 1. Подвійна домінанта.
- Тема 2. Хроматична секвенція. Відхилення та модуляції.
- Тема 3. Неакордові звуки.
- Тема 4. Альтерація акордів домінантової і субдомінантової груп.
- Тема 5. Мажоро-мінорні системи.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни II семестр

Розділ I Діатоніка

Тема 1. Акорд. Розташування, мелодичне положення. Поєднання тризвуків. Визначення акорду. Види акордів. Види розташування. Гармонічне та мелодичне з'єднання тризвуків. Написання від окремих звуків та в тональностях тризвуків у тісному та широкому розташуванні, у мелодичному положенні прими, терції і квінти. Гра на інструменті від окремих звуків тризвуків у тісному та широкому розташуванні, у мелодичному положенні прими, терції і квінти. Визначення на слух функцій, розташування тризвуків, їх мелодичного положення. Гармонічний аналіз (робота з нотним текстом. Знаходження тризвуків і визначення їх розташування та мелодичного положення).

Тема 2. Гармонізація мелодії. Пояснення теоретичного матеріалу. Рішення задачі на гармонізацію мелодії; гра на інструменті гармонічних послідовностей T – D – T, T – S – T, T – S – D – T у мажорних і мінорних тональностях до 5 знаків. Гармонізація на фортепіано двотактових мелодій.

Тема 3. Переміщення акорду. Визначення переміщення. Типи переміщення. Використання переміщення акордів. Письмові вправи. Гра на інструменті тризвуків з переміщеннями. Визначення на слух переміщень та їх типів. Робота з нотним текстом. Знаходження у тексті переміщень акордів, характеристика цих переміщень.

Тема 4. Гармонізація басу. Стрибки терцієвих тонів. Техніка гармонізації басу. Письмові вправи. Стрибки при поєднанні двох тризвуків. Зміна розташування акордів. Стрибки у сопрано і тенорі. Техніка виконання терцієвих стрибків.

Тема 5. Кадансовий квартсекстакорд. Визначення кадансового квартсекстакорду. Подвоєння тонів. Умови вживання. Використання у художній музичній літературі. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням кадансового квартсекстакорду. Гармонічний аналіз нотного тексту.

Тема 6. Поєднання секстакордів з тризвуками. Поєднання двох секстакордів. Поєднання секстакордів з тризвуками з плавним голосоведінням. Стрибки при поєднанні секстакордів з тризвуками (стрибки прим, квінт, подвійні, змішані). Використання у художній музичній літературі. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням стрибків. Гармонічний аналіз нотного тексту. Техніка поєднання двох секстакордів.

Тема 7. Квартсекстакорди прохідні та допоміжні. Визначення прохідних та допоміжних квартсекстакордів. Подвоєння тонів. Умови вживання. Використання у художній музичній літературі. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням прохідних та допоміжних квартсекстакордів. Гармонічний аналіз нотного тексту.

Тема 8. Тризвуки та секстакорди побічних ступенів. Умови вживання акордів. Подвоєння тонів у Π_6 . Поєднання з попередніми акордами та наступними. Використання у художній музичній літературі. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням Π_6 . Тризвук VI ступеня у якості T (перервана каденція), у якості S, або допоміжного тризвуку між T та її повторенням. VI у прохідних зворотах. Особливості подвоєння тонів VI у перерваних зворотах. Використання у художній музичній літературі. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням VI. Використання тризвуку III ступеня у російській музиці. Умови вживання III. Особливості поєднання з попередніми та наступними акордами. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням III. Аналіз нотного тексту.

Розділ II Септакорди

Тема 1. D₇ і D₉. Обернення D₇. Визначення D₇ і D₉. Умови вживання акордів. Розв'язання D₇ і D₉ з плавним голосоведінням та зі стрибками. Використання у художній музичній літературі. Письмові вправи. Гра на інструменті послідовностей з використанням D₇ і D₉.

Тема 2. Фрігійські тетра хорди та їх гармонізація. Визначення фрігійського тетра хорду і фрігійського звороту. Варіанти гармонізації фрігійського тетра хорду в сопрано і в басу. Письмові вправи. Гра на інструменті фрігійських тетра хордів в сопрано і в басу. Гармонізація гами. Аналіз нотного тексту.

Тема 3. Септакорд II ступеня та його обернення. Вживання Π_7 . Розв'язання акордів Π_7 . Використання Π_7^6 у якості субдомінантової гармонії.

Обернення Π_7 у прохідних зворотах. Гра на інструменті послідовностей з використанням Π_7 та його обернень. Аналіз нотного тексту.

Тема 4. Септакорд VII ступеня та його обернення. Вживання VII_7 . Розв'язання VII_7 у D, K_4^6 , D₇. Використання VII_7^4 у якості субдомінантової гармонії. Обернення VII_7 у прохідних зворотах. Гра на інструменті послідовностей з використанням VII_7 та його обернень. Аналіз нотного тексту.

Тема 5. Діатонічні секвенції. Секвенцакорди. Визначення секвенції. Параметри характеристики секвенції. Поняття мотиву та ланцюжка секвенції. Склад мотиву. Секвенції діатонічні та хроматичні. Секвенцакорди. Використання секвенцій у музиці. Гра на інструменті секвенцій. Аналіз нотної літератури.

Розділ III. Хроматика

Тема 1. Подвійна домінанта. Визначення терміну «Подвійна домінанта». Два види подвійної домінанти. Подвійна домінанта у каденціях. Подвійна домінанта у середині музичної побудови. Умови вживання акордів DD. Поняття ладової альтерації. Альтерація DD_7 і DD VII_7 . Використання альтерованої подвійної домінанти у музичних творах композиторів-романтиків та XX століття. Правила вживання акордів подвійної домінанти у гармонічних послідовностях, поєднання з попереднім та наступним акордами. Гра на інструменті послідовностей з використанням DD. Складання супроводу до мелодії з використанням DD. Гармонічний аналіз нотного тексту. Практичні вправи за інструментом.

Тема 2. Хроматична секвенція. Відхилення та модуляції. Спорідненість тональностей. Визначення термінів. Тональності першого ступеню спорідненості. Техніка відхилення та модуляції у тональності першого ступеню спорідненості. Гра на інструменті послідовностей з використанням відхилень та модуляцій. Гармонічний аналіз нотного тексту. Складання супроводу до мелодії з використанням відхилень та модуляцій.

Тема 3. Неакордові звуки. Загальна характеристика неакордових звуків. Затримання, особливості голосоведіння при застосуванні затримань. Прохідні та допоміжні звуки. Предйом.

Тема 4. Альтерація акордів домінантової і субдомінантової груп. Акорди домінантової групи. Варіанти альтерації акордів домінантової групи. Правила вживання у гармонічних послідовностях, поєднання з попереднім та наступним акордами. Використання альтерованої домінанти у творах композиторів-романтиків. «Шопенівська» домінанта. Альтерація акордів субдомінантової групи. Акорди субдомінантової групи. Варіанти альтерації акордів субдомінантової групи. Правила вживання у гармонічних послідовностях, поєднання з попереднім та наступним акордами. Використання альтерованої субдомінанти у творах композиторів-романтиків. «Шубертівська» субдомінанта. Аналіз нотних прикладів. Практичні вправи за інструментом.

Тема 5. Мажоро-мінорні системи. Поняття мажоро-мінору та міноро-мажору. Історичне формування мажоро-мінорної системи. Мажоро-мінорна система о творчості композиторів-романтиків (на прикладі творчості Ф.Шуберта) та композиторів ХХ століття (на прикладі творчості С.Прокоф'єва). Практичні вправи за інструментом (гра акордових послідовностей за темою). Гармонічно-стильовий аналіз творів Шуберта, Прокоф'єва.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни 2 семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.		Самост.р	Лекції	Практ.	Лабор.
Розділ I. Діатоніка										
Тема 1.1-1.2. Акорд. Розташування, мелодичне положення. Поєднання тризвуків.	8		4			4				
Тема 1.3-1.4. Гармонізація мелодії.	8		4			4				
Тема 1.5-1.6.. Переміщення акорду.	8		4			4				
Тема 1.7-1.8. Стрибки терцій. Гармонізація басу.	8		4			4				
Тема 1.9. Кадансовий квартсектакорд	5		2			3				
Тема 1.10-1.11. Поєднання сектакордів з тризвуками та сектакордами.	8		4			4				
Тема 1.12-1.13. Квартсектакорди прохідні та допоміжні.	8		4			4				
Тема 1.14. Тризвуки та сектакорди побічних ступенів.	5		2			3				

Розділ II. Септакорди										
Тема 2.1-2.2. D ₇ і D ₉ . Оборнення	9		4			5				
Тема 2.3-2.4. Фрігійські тетракорди та їх гармонізація	9		4			5				
Тема 2.5-2.6. Септакорд II ступеня та його оборнення.	9		4			5				
Тема 2.7-2.8. Септакорди VII ступеня та його оборнення.	9		4			5				
Тема 2.9-2.10. Діатонічні секвенції. Секвенцакорди.	9		4			5				

Розділ III. Хроматика										
Тема 3.1-3.2. Тема. Подвійна домінанта.	9		4			5				
Тема 3.3-3.4. Хроматична секвенція. Відхилення та модуляції.	9		4			5				
Тема 3.5-3.6. Неакордові звуки.	9		4			5				
Тема 3.7-3.8. Альтерація акордів домінантової і субдомінантової груп.	9		4			5				
Тема 3.9-3.10. Мажоро-мінорні системи.	11		4	2		5				
Всього	150		68	2		80				

7.3. Теми практичних занять II семестр

№ з/	Назва теми	Кількість годин	
		Д/ ф	З/ ф
1	Акорд. Розташування, мелодичне положення. Поєднання тризвуків.	4	
2	Гармонізація мелодії	4	
3	Переміщення акорду	4	
4	Стрибки терцій. Гармонізація басу.	4	
5	Кадансовий квартсекстакорд	2	
6	Поєднання секстакордів з тризвуками.	4	
7	Квартсекстакорди прохідні та допоміжні	4	
8	Тризвуки та секстакорди побічних ступенів.	2	
9	D ₇ і D ₉ . Обернення D ₇ .	4	
10	Фрігійські тетракорди та їх гармонізація.	4	
11	Септакорд II ступеня та його обернення.	4	
12	Септакорди VII ступеня та його обернення.	4	
13	Діатонічні секвенції. Секвенцакорди.	4	
14	Подвійна домінанта.	4	
15	Хроматична секвенція. Відхилення та модуляції.	4	
16	Неакордові звуки.	4	
17	Альтерація акордів домінантової і субдомінантової груп.	4	
18	Мажоро-мінорні системи.	4	
	Всього	68	

8. Рекомендовані джерела інформації

Базові:

1. Дубовский И. Способин В. Учебник гармонии. 1973.
2. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX века. 1976.

Додаткові

1. Бершадская Т. Лекции по гармонии. 1978.
2. Тюлин Ю. Учение о музыкальной фактуре и мелодической фигурации. 1976.
3. Алексеев Б. Задачи по гармонии. 1976.
4. Максимов С. Упражнения по гармонии на фортепиано. 1977.
5. Привано С. Гармонический анализ. Ч. 1, 2. Москва, 1975.
6. Паисов Ю. Политональность в творчестве советских и зарубежных композиторов XX века. Москва, 1977.
7. Этингер М. Раннеклассическая гармония. Москва, 1979.
8. Курс теории музыки / ред. Островский А. Москва, 1984.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Документація (навчальні плани, робоча навчальна програма).
2. Підручники та посібники
3. Нотний матеріал для аналізу.